

AHO JUHANI

KATAJAINEN

KANSANI

Juhani Aho

Katajainen kansani

«Public Domain»

Aho J.

Katajainen kansani / J. Aho — «Public Domain»,

© Aho J.

© Public Domain

Содержание

KATAJAINEN KANSANI	5
NARRIN NEUVO	6
KOHTAUS KEISARIN PATSAALLA	8
IKUISET KUKAT	9
LAULAEN	10
MITEN LUMEN VALTA VOITETTIIN	11
KOLMIVALJAKKO	13
NIEMEN ÄIJÄ	16
KORPELAN UKOT	21
Конец ознакомительного фрагмента.	23

Juhani Aho

Katajainen kansani

KATAJAINEN KANSANI

Ei ole suinkaan sattuman oikku, että juuri me suomalaiset olemme tänne Suomenniemelle pysähtyneet ja täällä näihin päiviin saakka pysyneet.

Täällä on kyllä käynyt muitakin maan haussa. Mutta ne ovat joko läpi pihan ajaneet taikka kääntyneet veräjän suulta takaisin. Lappalaisen kynnet eivät saaneet erää Suomen kamarasta, ja pulkissaan poistuivat he vähitellen sinne, missä elatus kasvaa heille itsestään. Ruotsalaiset ottivat haltuunsa rantamaan hedelmällisimmän ruokamullan, mutta kun kahden penikulman päässä merestä tuli vastaan suo ja korpi, niin siihen he seisahtuivat. Mitä itäisiin ystäviimme tulee, niin lienevät kaalimaat ainoat, joita heidän auransa ovat täällä kääntäneet. Ja jos täällä joskus lienee hiisiä asunut, niin ovat ne tyytyneet olemaan kivenheittosilla kirkkojen kanssa ja siihen uupuneet.

Suomalaiset, ne olisivat kai nekin löytäneet mehevämpiä maita, joissa rieska ja hunaja vuotaa. Mutta heidän halunsa näyttää aina vieneen heitä kuta karuimmille maille. Ihan kuin uhallä he ovat hakeneet kuivia kankaita, veteliä soita ja synkkiä routapohjakorpiä.

On niitä, jotka ovat sanoneet sitä pakolliseksi siirtymiseksi muiden väkevämpien tieltä. Minä luulen, että se on ollut esi-isiemme käytännöllisin kuninkaan ajatus. He ovat tunteneet omien sivujensa sitkeyden, ja siinä, missä toisten selkäranka olisi rusahtanut poikki, siinä on *heidän* selkärankansa vain voimistunut. Kuokka on ollut heidän miekkansa, ja sillä he ovat valloittaneet itselleen maan, jonka voittajakin on tunnustanut heidän omakseen. Minkä nimellinen hän lienee milloinkin ollut, puhuihä hän ruotsia, tanskaa tai venäjää, lopputulos taisteluista on ollut se, että taistelutanner jäi suomalaisille itselleen. Ulkolaisille uudisasukkaille on se ollut liian kova pähkinä purra. Ja niin se on vieläkin. Jos me ojentaisimme sen vieraalle ja sanoisimme: »Tuoss' on ... tule ja ota!»—niin ei hänessä kuitenkaan olisi sen ottajata.

Sentähden me kaikesta huolimatta saatamme istua jotenkin rauhallisina ja mitään hätäilemättä, »vaikk' onni mikä tulkohon». Me saatamme tynesti kuunnella taivaan tuulien huminata niinkuin kataja kivisellä mäellä. Yläilmoista iskevä ukkonen musertaa pirstaleiksi korpikuusen, mutta katajikkoon se tupsahtaa voimatonna. Sotaratsut ajavat siitä ylitse, ja kanuunavaunujen rattaat saattavat taivuttaa sen maata myöten. Mutta kataja ei katkea. Ei synny verihaavaa, ei tule luun vikaa. Kun meteli on ohitse, ojentaa pieni puu lyhyen jäntevän vartensa, ja oksa risahtaa oksalle: »Kasva sinä sinnepäin, minä kasvan tänne». Eikä kestä kauan, ennenkuin on jo jalkain jälki ja pyöräin uurtama ura peitossa. Ja kun yliajaja huomenna hakee eilisiä jälkiään, ei hän enää niitä löydä. Tie on kasvanut umpeen, ja katajikko näyttää koskemattomalta.

Niiden meidän veljiemme viljelyksiin, jotka ovat asuinsijoikseen hakeneet pehmeämpiä peltomaita, ovat uurrokset tunkeneet syvemmälle. Mutta juuri se, että me valitsimme kovimman kallioniemekkeen, jossa ainoastaan meidän kaltaisemme katajat voivat kasvaa, se oli meidän suurin viisautemme. Se Mooses, joka meidät tänne luvattuun maahamme johti, hän ymmärsi sen sitkeyden voiman, joka piili hänen kansansa katajuudessa.

1891.

NARRIN NEUVO

(Kuvaus inkvisitsioonin ajoilta.)

Siinä on pienen kaupungin torilla, raatihuoneen ja tuomiokirkon välillä, kaikenlaisia kidutuskoneita: venytystelineitä, peukalopihtejä, piikkituoleja, naulatynnyreitä, hehkuvia hohtimia... Keskellä toria on polttorovio, valmiina ottamaan vastaan kerettiläistä, jos hän ei tunnusta erehtyneensä, jos hän ei luovu harhaopistaan ja alistu ainoan autuaaksi tekevän katolisen kirkon alle.

Hänet ripustetaan käsistään orteen riippumaan ja jalkoihin kiinnitetään lyijypainoja. Mutta hän ei muuta kuin huutaa vain: en tunnusta! ... en luovu! ... en alistu!

Hänet viedään piikkituoliin, mutta hän huutaa yhä hurjemmin vastalauseensa kiduttajilleen ja ympärillä seisoville, joita on sekä torilla ja kaduilla että katoilla ja ikkunoissa.

Häntä näpistetään hehkuvilla hohtimilla ja hänen nahkaansa kärvennetään, mutta aina yhtä huonolla menestyksellä. Hän ei luovu, ei tunnusta, ei alistu...

Suur'inkvisiittori, kardinaali, joka itsestään isosta Roomasta on tullut paavin käskystä kerettiläisyyttä tukehuttamaan, ei tiedä, mitä tehdä tälle uppiniskaiselle miehelle. Tunnustus, luopuminen, ehdoin tahdoin alistuminen olisi hänestä mieluisampi kuin roviolla polttaminen, joka on vasta viimeinen keino eikä ole enää suosittu kirkon korkeimmissa piireissä.

Raatihuoneen parvekkeelle, jossa hän istuu puettuna punaiseen verkaansa, kutsuttaa hän kätyrinsä ja käskää luvata ainaista armoaan syytetylle itselleen ja hänen suvulleen ja koko hänen kaupungilleen. Mutta ylenkatseella kohtelee kidutettu kiusaajiaan.

Silloin loppuu suur'inkvisiittorin kärsivällisyys, ja vimmoissaan käskää hän pyövelin silpoa vasemman käden keretiltä. Mutta keretti ojentaa oikeansa ja kehoittaa silpomaan senkin. Ja kuta kovempi on hänen kipunsa ja kuta suuremmat ovat hänen tuskansa, sitä kovemmin hän huutaa, ja sitä kauemmaksi hänen huutonsa kuuluu. Kuuluu yli torin, pitkin katuja, tunkee seinien läpi huoneisiin, kantautuu ulkopuolelle kaupungin muurienkin.

Hiki tippuu kardinaalin otsalta, hänet on käsketty hankkimaan luopumusta, tunnustusta ja alistumista ... pyhän isän ja hänen kardinaalikollegionsa epäsuosio uhkaa häntä.

—Mikä antaa hänelle tuon ylikuonnollisen voiman? kysyy hän itseltään ja ympärillä oleviltaan. Mutta ei kukaan voi siihen selitystä antaa, sillä aina olivat ahdistetut ennen alistuneet.

Silloin astuu esiin hänen eminenssinsä hovinarri, jota hän kuljettaa matkoillaankin mukanaan, ja pyytää saada puhua.

—Puhu! sanoo suur'inkvisiittori.

—Tukkikaa hänen suunsa! neuvo narri.—Huutaminen helpottaa kipuja, mutta kipu on kaksinkertainen, kun sitä ei saa huutamalla lieventää.

—Narrin neuvo! sanoo suur'inkvisiittori. Kuinka voi hän erehdyksensä tunnustaa ja harhaopistaan luopua, jos me hänen suunsa tukkeamme?

—Joka vaikenee, hän suostuu.

—Sinä viisas narri! Neuvosi on nerokas! huudahtaa inkvisiittori riemuissaan.

Ja heti käskää hän pyövelinsä tehdä niinkuin narri oli neuvonut. Suukapula pistetään syytetyn suuhun ja solmitaan lujasti nuoralla niskan taa. Ja kun hänet ripustetaan orteen riippumaan ja lyijypainot jalkoihin kiinnitetään, vaikenee hän—ja kun hänet piikkituoliin istutetaan, vaikenee hän—ja kun häntä hehkuvilla hohtimilla näpistetään, vaikenee hän vieläkin.

Mutta kun kansa ei enää kuulekaan hänen huutavan, alkaa se itse huutaa. Torilta ja kaduilta ja katoilta ja ikkunoista kuuluu yksi ainoa iso huuto yli koko kaupungin:

—Älä luovu! Älä tunnusta! Älä alistu!

Eikä hän alistunut. Sillä vaikkakaan hän ei enää itse voinut huutaa, lievitti se hänen tuskaansa ja rohkaisi hänen mieltään, että kuuli muiden huutavan.

Ja hän kärsi, kunnes kuoli kiduttajainsa käsiin.

Mutta silloin jyrähti torilta, kaduilta, katoilta ja ikkunoista uusi huuto, riemuhuuto:

–Ei luopunut! Ei tunnustanut! Ei alistunut!

Suur'inkvisiittori raivosi ja tukkaansa repi.

Mutta narri nauroi partaansa. Sillä se oli *hänen* neuvonsa, joka oli saanut koko kansan huutamaan silloin, kun yksi pakotettiin vaikenemaan.

1899.

KOHTAUS KEISARIN PATSAALLA

Keisarin patsaan juurella sinä suurena kukkaspäivänä...

Patsaan jalusta on kokonaan kukkien peitossa. Tuhansiin nouseva väkijoukko täyttää torin. Ei kuulu hiiskahdustakaan, kaikki on hiljaa kuin hautajaisissa. Siellä täällä käyskelee santarmeja.

Järjestyksenvalvoja, entinen sotilas, seisoo kukkaskummun vartijana. Hän on totinen ja tyyni, hänen kasvonsa eivät ilmaise iloa eikä surua, mutta minä luen hänen sinisten silmiensä pohjasta hänen ajatuksensa:

–Mitä varten ne oikeastaan lienevät minut tähän asettaneet?... Vartioimaanko?... Kukkiako? ... etteikö kukaan saisi niitä viedä? Ei kukaan näy tahtovan niitä *viedä*, ne vain *tuovat* niitä.– Järjestystäkö ylläpitämään? Ne kyllä näkyvät itsekkin ylläpitävän järjestyksensä.—

–Minun on käsky seistä tässä, kunnes viimeinen katsoja poistuu. Taidan saada sitä odottaessani seistä koko ikäni. Mutta saanhan kerran minäkin seistä keisarin kunniavartijana ... ja perustuslakien.

Helähtää virren sävel väkijoukosta. »Linna luja on Jumala» kaikuu yliopiston rappusilta senaatin rappusille, helähtää takaisin Nikolainkirkon seinistä. Kaikki seisovat lakittomin päin. Järjestyksenvalvoja paljastaa hängin päänsä ja seisoo lakki kämmenellä kuin kenttärukouksessa.

–Se oli kaunis virsi...

Hän panee hitaasti hatun päähänsä. Kyynel kiiltää hänen silmässään. Hän kääntyy sitä salatakseen syrjin yleisöön, on katsovinaan kukkia patsaan juuressa.

–Se oli ihmeen kaunis virsi...

Helähtää taas uusi sävel. Maammelaulu, päät paljastuvat uudelleen.

Järjestyksenvalvojan käsi lentää lakkiin kunniaa tehden. Mutta yht'äkkiä hän säpsähtää, laskee alas kätensä, nostaa sen puoleksi, laskee taas eikä näy tietävän, mitä tekisi.

Sehän on kielletty ... on tullut käsky olla kansallislaululle kunniaa tekemättä...

Santarmit seisovat tuolla lakit päässä ja kädet suorina sivuilla...

Hän epäröi, taistelee, käsi nousee ja laskeutuu, koettaa pysähtyä lakin liepeeseen...

Hän saa ehkä eronsa ... häneltä otetaan virkansa ... vaimo ja lapset jäävät leivättömiksi... Kaikki muutkin järjestyksenvalvojat erotetaan ... myöskin eversti, ja lähetetään pois... Kuka tulee sijaan? Kuka tulee järjestystä valvomaan? Santarmit nuo? Santarmit pannaan sijaan...

Käsi on vaipunut kupeelle, noussut ja laskenut.

Mutta yhä hartaammin, vakuuttavammin ja voimakkaammin vyöryvät Maammelaulun sävelet säe säkeeltä tuhansista rinnoista.

–Se on *maani* laulu! Se on kansani laulu! Kenelle minä kunniaa, jos en sille!... Vaikka kaikki menköön ... vaikka mikä tulkoon: minä *teen* kunniaa!

Käsi kimpoo lakin reunaan, pysähtyy, vakaantuu. Hän kääntyy kuin komennussanan mukaan päin yleisöön, johon on seisonut syrjin. Ja ennenkuin isänmaan virsi on lopussa, seisoo hän siinä tanassa kuin valettuna paikoilleen, vankkana kuin pronssinen patsas, päin kansaan ja takanaan perustuslakien kilpi. Tyyni rauha ja luja luottamus loistaa hänen kasvoillaan, ja onnen ilme tuikahtaa hänen silmistään. Huulet liikahtavat laulun viimeisten sävelten mukaan.

Väkijoukosta jostakin vilahtaa naisen käsi ylös, pienoinen kukkaskimppu tekee ihmisten päättien yli kaaren ilmassa ja putoo järjestyksenvalvojan jalkain juureen.

Hän kumartuu, poimii kukkaset ja laskee ne, eläköönhuutojen isänmaalle kaikuessa, lakia suojelevan leijonan jalkain juureen.

1899.

IKUISET KUKAT

Ihana on vilpitön tunteiden ilmaus, kaunis on kansan kiitollisuuden uhri.

Keskellä kylmintä talvea, nietoksien alta ja tuiskujen läpi loihtii se kukkaset esiin.

Se laskee ne surunsa seppeleenä muistojen haudalle, pyhittää ne murheensa merkiksi hyvien töiden tekijälle.

Eikä se kuitenkaan suruansa ajattele, eikä kukat ole ainoastaan kaipaukselle omistetut. Ne ovat toiveiden tarhasta poimitut, ja ne lemuavat luottamusta parempiin päiviin.

Sentähden ne kylmänkään kiven päälle heitettyinä eivät palellu, eivät kuihdu eivätkä lumeen peity. Sentähden käyvät ne yöllä uutta umppua tekemään ja taas aamulla aukenemaan.

Uusi päivä tapaa uudet kukkaset patsaan juurella, ja kuitenkin ne ovat aina samat. Ne ovat kuin se pyhä tuli temppelin alttarilla ennen muinoin, joka ei saanut koskaan sammua, ettei suuri onnettomuus isänmaata kohtaisi. Se palaa siinä milloin punaisena, milloin sinisenä, milloin keltaisena liekkiä, ja koko kansan tyttäret sitä hoitavat ja papittarina sen vaiheella vartiota pitävät. Jos se sammuisi, silloin uhkaisi onnettomuus maata, sillä se olisi merkki siitä, että toivo on sydämistä kadonnut.

Sentähden älköön sallittako tämän kukkien liekin koskaan sammua. Loistakoot ne siinä päivästä päivään ja vuodesta vuoteen tuoksukoot, kunnes kaikki on taas, niinkuin oli ennen. Muistuttakoot ne siitä, mitä meillä oli ja mitä meiltä otettiin.

Ja sentähden kantakaamme sinne kevään ensi vuokko ja syksyn viimeinen kanerva ja tuokaamme sinne kesäisten lehtojemme tuoreimmat tuomet ja niittyjemme hempeys ja luhtaisten rantojemme lempi. Ja talvet pitkät hoitakaamme majan matalimmankin ikkunassa kukkaa—keisarivainaan.

Älköönkä kukaan kotoaan matkalle lähtiessään unohtako ottaa käteensä kukkaskimppua, älköönkä sitä perille tultuaan jättäkö patsaan juureen heittämättä...

Että toivomme aina yhtä vihreänä pysyisi, ettei menneiden muisto koskaan mielestämme murenisi, eikä luottamus parempiin päiviin lemuamasta lakkaisi.

1899.

LAULAEN

Laulaen keväällä lintuset pesäänsä laittoivat, viserrellen kortensa uuteen asuntoonsa kantoivat. Helisivät lehdot, ja työn riemua raikuivat rannat.

Kulkija kuuli soittoa ilmasta ja luuli lintujen huolettomina oksalta oksalle hyppivän.

Ja kuitenkin oli se heidän työaikansa kiireisin, eikä huoli huomisesta sallinut heidän suven lyhyttä yötäkään levähtää.

Kun pesä oli valmis, vaikenä lintujen laulu, ja äänetönnä onnestaan hauteli emo lämpimin rinnoin ilojensa hedelmiä, ja toverinsa kattoi hänelle lempensä osoitteeksi kukkuran pöydän. Ja heidän onnensa oli niin suuri, ettei ollut sävelin soitettavissa.

Mutta pesä särkyi, ja maahan putosivat hentoiset munat ja kiviin murskautuivat. Mutta ei istunut emo oksalle itkemään eikä vaurioitansa valittamaan. Uutta pesää hän kohta laittamaan lensi, ja entisen työvirren tovereineen viritti. Viritti virren ja soitti sävelen niin syvän ja sulavan, että ihmetellen kuuntelivat sitä ilmojen asukkaat ja ihastuen riensivät kilvan apuansa antamaan ja särjetyn pesän sijalle kortensa kantamaan. Vaikka jo syyskesän tulleen tiesit, niin keväisessä lehdossa taas kulkevasi luulit.

Eikä lakannut laulu, eikä sortunut soitto, ennenkuin oli uusi asunto valmis ja emo taas siinä lämpimin rinnoin ilojensa hedelmiä hautoi.

* * * * *

Laululla sinut, Suomi, horroksistasi herätettiin, suuret runoniekat soittivat kanneltansa kansani korvaan, ja esi-isien vanhat virret unen silmistäsi ajoivat.

Ja kansan nuoriso kulki kylästä toiseen niitä toistellen. Luulit heidän huvikseen huhuavan, ja he vain kiviä kantoivat yhteisen pesämme perustukseksi ja almuja anoivat isänmaan alttarille.

Seinät nousi, katto kohosi, ja pian liehui valistuksen lippu tuhansien kotien harjoilla.

Särkyi Suomelta pesänsä ... puhkesi pohja...

Eikä ennen särkyä ehtinyt, kun jo taas raikuu kunnailta rakentajien laulu...

Näen suoriutuvan siivilleen Suomi laulajain parven, näen neitosten ja valkolakkisten nuorukaisten nousevan ja salojen keskeen kiirehtivän. Laulu soi suurissa saleissa, ja kaiku vastaa majan matalimmankin ovelta.

Laulaen usmat erämaista ajamme ... laulaen salot taas toivojemme sinehen puemme.

Laulaen roudan rinnoistamme sulatamme, laulaen rauniokivet rahaksi leimaamme...

Laulaen, Suomi, sun särkyneen pesäsi korjaamme...

1899.

MITEN LUMEN VALTA VOITETTIIN

Sisämaassa maaliskuulla 1899.

Ei muisteta täällä aikoihin olleen niin paljon lunta ja niin korkeita kinoksia kuin tänä talvena. Se sama lumimyrsky, joka tämän kuun 18 p:nä katkaisi paluumatkan suurelta Suomen lähetystöltä, on riehunut täälläkin maan sydämessä vielä hurjemmalla raivolla ja vielä suuremmalla voimalla kuin Etelä-Suomessa. Kaupungit ja kylät näyttävät siperialaisilta jurttakyliltä, joista savu nousee katoilta kuin lumimättäiden keskeistä. Pikkumökit ovat niin ummen peitossa, että on täytynyt ruveta kaivamaan tunneleita ovien ja ikkunoiden eteen. Kujat ja solat ovat lunta niin kukkuranaan, että aidanseipäitä tuskin näkyy. Jäillä on tie kuin korkea harju. Jokainen vastaantulija on epäluuloa herättävä vihollinen, joka uhkaa kaataa kumoon reet ja hevoset.

Näyttää siltä kuin tämä lumijättiläinen olisi yhdellä ryntäyksellä tahtonut lyödä alleen koko maan, pysähdyttää kaiken liikkeen ja sitten hiljaa ja varovasti haudata ja tukehuttaa kaiken elämän ja lopuksi kevättulvain tullen yht'äkkiä riipaista mukanaan mereen vangitsemana saaliina pellot, niityt, myllyt, tehtaat...

Näyttää siltä kuin olisi se ollut talvenhaltijan totinen aikomus ja niinkuin se siinä aikomuksessa alussa olisi onnistunutkin...

Sillä kaikista kertomuksista päättäen valtasi kauhu kansan, vaikka näillä seuduilla kyllä vanhastaan on pahoihinkin pyryihin totuttu. Ei osattu mihinkään liikkua, ei päästy naapuriinkaan, ei tiedetty, elettiinkö siellä vai oliko tuiskuun tukehduttu—ajateltiin vain säälillä ja pelolla ja vavistuksella matkalla olevia, joiden kohtalosta ei mitään tietty. Oltiin kuin piiritetyssä talossa, jonne vainolainen on tiet sulkenut ja jota se metsän rannasta väijyy.

Vähitellen alettiin kuitenkin tointua ja tuumailla, mitä olisi tehtävä. Lyhyt hetki ajateltiin sitä ja luotettiin siihen, että kai viranomaiset pitävät huolta siitä, että ainakin valtatiet tulevat kuljettavaan kuntoon. Niidenhän on asia katsoa, että ne, jotka ovat ottaneet teiden aukipidon urakalle, tekevät velvollisuutensa. Siellä täällä ovat lumireet olleetkin liikkeessä, mutta liukuneet kovien kinosten yli niihin juuri ollenkaan uppoamatta, jättäen pehmeämmillä paikoilla vain pieniä töyräitä kuin heikkoja vastalauseita lumen valtaa vastaan. Lapioihin, jotka ovat tehoisat aseet suurten tuiskujen jälkeen ja jotka tekevät ihmeitä silloin, kun Suomen valtion rautateiden veturiaurataan eivät mitään voi, eivät viranomaiset ole käskeneet tarttua, vaikka heillä vanhain asetusten mukaan siihen olisi ollut oikeus—lienevätkö sen sitten tehneet näiden hankihirviöitten pelosta vaiko säälistä kansaa kohtaan, säästääkseen sitä uusista rasituksista. Sentähden seisovat kinokset täällä yhä yhtä korkeina kuin ennenkin ja saanevat, ainakin mitä virallisiin toimenpiteisiin tulee, seistä siinä siksi, kunnes Herran päivä ne kerran sulattaa.

Mutta usein tapahtuu, että kun viranomaiset jolloin kulloin eivät ole tehtävistään selvillä—mikä sattuu tavallisesti juuri silloin, kun heidän apuaan kipeimmin kaivattaisiin—keksii kansa itse jonkin keinon itsensä auttamiseksi. Se kyllä miettii muutamia päiviä, joskus viikkojakin, mutta lopulta ratkaisee se pulmansa omalla tehokkaalla tavallaan.

Ja niin se teki nytkin. Ihmisten *täytyi* päästä liikkeelle ja ne pääsivätkin.

Vaikka hiihtäminen viime aikoina on ollut suuresti vähenemässä, paikoitellen melkein unohduksissa, teitten kunnossapito kun on vuosi vuodelta parantunut, on täällä kuitenkin joka talossa ollut sukset, jopa kahdetkin. Joskaan niitä ei tavallisina talvina ole yleisemmin tarvittu, ovat talojen vanhukset niitä kuitenkin kaikessa hiljaisuudessa huolellisesti hoitaneet ja joka kesä tervailleet, sillä eihän koskaan voi olla varma siitä, *milloin* taas läpipääsemättömän lumen sataa ja milloin näitä taikakaluja tarvitaan.

Ja nyt otettiin ne kuin orrelta alas, ja ihmeellinen oli se vaikutus, minkä ne tekivät. Nuo nietokset, joita oli luultu murtumattomiksi muureiksi, muuttuivat yht'äkkiä kaiken yhteyden nöyriksi

välittäjiksi ulkomaailman kanssa. Ne muuttuivat siksi sillaksi, jota myöten ihmiset keveästi kuin tuulen kantamina liukuivat toistensa luo.

Hankien hankaluudesta on tullut matkamiesten mukavuus. Välit talojen välillä ovat lyhenneet. Tiet, jotka ennen kulkivat kierrellen ja kaarrellen, vievät nyt suorina viivoina halki korpien, yli järvien. Hiihdännän ponnistelu, pakko luottaa vain omaan itseensä ja omiin suksiinsa ja tieto siitä, että kunkin oma voima on hänen ainoa auttajansa, on saanut mielet hilpeiksi ja rinnat reippaiksi. Ihmiset ovat yht'äkkiä käyneet toisilleen ystävällisemmiksi ja keskinäisissä suhteissaan herttaisemmiksi. Vastaantulija ei ole enää vihamies, joka sinut tiepuoleen ajaa, vaan ystävä, joka sinulle on uran avannut ja sinä hänelle. Etäisimmätkin ovat kuin naapureita, ja kuulumiset kulkevat talosta toiseen nopeammin kuin koskaan ennen.

Se suuri lumivaippa, jonka pelättiin hautaavan alleen ja ihmisiä erottavan, onkin vain kohottanut ja yhdistänyt. Lumenhaltijan ilkeät aikomukset ovat häpeään tulleet.

Tekeehän tuo vielä raskaammissa kotiajoissa haittaa hiukan. Heinäkuormat täytyy panna pienemmät kuin ennen, ja hirsien veto useihin uudisrakennuksiin on täytynyt jättää toisiin.

Mutta kahteen paikkaan on keli nyt livakampi kuin on koskaan ollut— kirkkoon ja kouluun. Niiden ympärillä seisoo suksia ja sauvoja kuin keihäitä sotaleirissä. Ja kuta korkeammalle kinokset kohoavat—ja yhä ne vain kohoo, sillä talven selkä ei ole vielä taittunut—sitä enemmän sakenee suksimetsä kirkkojen seinämillä ja koulujen pihilla.

1899.

KOLMIVALJAKKO

Sisämaassa sen suuren lumipyryn jälkeen maaliskuulla 1899.

Hiihtelimme tässä eräänä pyhäiltana vähän aikaa sen suuren lumipyryn jälkeen hiljalleen liukkaita hankia ja kiittelimme näitä kulkuneuvojamme, joilla näkyi pääsevän, olipa keli millainen tahansa, kun alkoi kuulua outoa melua maantieltä päin, jonka poikki latumme kulki. Siellä huudettiin ja pauhattiin ja isoäänisiä aisakelloja soitettiin.

Päätimme sodan syttyneen siitä, että kaksi vastaantulijaa ehkä oli joutunut tiestä tappeluun, ja riensimme hätään. Mutta kun tulimme luo, emme tavanneetkaan kuin yhden matkamiehen mellastamassa. Mutta hän oli kyllä sitä kummallisempi kulkija. Ei ole ainakaan täälläpäin semmoisia laitoksia ennen nähty.

Siinä oli iso kuomureki, leveä kuin laiva, kallellaan lumessa. Kuomun sisässä istui sen täyteinen parrakas, lihava, kiiltonappinen herrasmies. Reen kupeella oli vyötäisiään myöten hangessa hänen kuskinsa, isolakkinen, pitkähihainen ja leveähelmainen, joka, koettaessaan omin voimin päästä ylös, vaipui vain yhä syvemmälle. Hevosista, joita oli kaksi suurta konia ja yksi pienempi keskellä, oli pienin tiellä poikkiteloin mahansa varassa, suuret tiepuolessa lautasiaan myöten lumessa. Aisat olivat katkeilleet ja suitset sekaantuneet.

Ummikko herra ärjyi outoja sanoja kuskille. Kuski, joka osasi hiukan suomea, noitui hevosiaan, jotka vaahtoon asti ponnisteltuaan nyt eivät enää yrittäneetkään ylös; noitui rekeään, jonka toinen jalas oli vaipunut syvälle lumeen; noitui tietä, joka todella olikin kelvoton semmoisilla ajopeleillä kulkea; noitui lomaan herraansakin ja lopuksi meitä kaikkia, jotka emme olleet tien kunnossa pidosta paremmin huolehtineet.

—Kaikenlaisilla konkareilla sitä pitääkin ajaa ... sanoinhan minä jo lähtiessäni, ettei näillä pelin täällä pääse mihinkään ... mokomat valjakot ... luuliko se tuo (hän osoitti herraansa) täällä Nevskiä ajavansa ... joka virstalla saadaan tiepuolessa rypeä... Ja te sen moukat siinä, tsuhnat, kelvottomat, ette pidä teitänne kunnossa, että herrat ajamaan pääsisi... Herra, herra, mitä me teemme?

Herra murahti jotakin...

—Selkään uhkaa teitä antaa!—Selkäänne sietäisittekin!—Ka, miksette auta!—Kuuletteko, kollot, nostakaa reki tielle ja hevoset hangesta!

Miehet katselivat tyynesti outoa näytelmää, mutta ei kukaan heistä yrittänytkaan ruveta pelastuspuuhiin.

—Mitä te täällä kuljeksitte? kysyi meistä muuan. Vai lähdittekö vain keliä koettelemaan?

—Keliäkö koettelemaan! kiljui pitkähihainen mies. Kyllä me teille vielä keliä näytämme?

Hän hujahutti pitkällä piiskallaan lähinnä seisovaa miestä, mutta tämä nosti sauvansa eteen, siima kiertyi sen ympärille ja piiska irtautui kurittajan kädestä. Koettaessaan rynnistäytyä ylös kellahti hän selälleen hankeen ja siitä istualleen, niin ettei näkynyt kuin vähän parran häntää lumesta.

—Auttakaa minut ylös, konnat! komensi hän. Mutta miehet olivat piiskan käyttämisestä hiukan närkästyneet...

—Parasta, kun huppuroit siinä siksi, kunnes sydämesi lauhtuu. Ne ovat nämä tämmöiset aseita, joita täällä ei ole totuttu tottelemaan. Täällä meidän puolessa ei päästä kulkemaan kuin hyvällä puheella ja kauniilla käytöksellä.

Hän posmitti jotakin herransa kanssa, joka oli niin turkkeihinsa vyötetty ja tyynyillä ja nahkasilla kuomiinsa niin pönkitetty, ettei kyennyt muuta kuin silmiään mulkoilemaan ja vähän olkapäitään kohottelemaan.

—Herra käskee teidän heti paikalla lapioimaan auki tien! Jos sen teette, lupaa hän antaa anteeksi eikä olla vihainen siitä, ettette ole sitä ennen tehneet.

—Lapioimaan auki tie? Läpi Suomenko? Se on yhtä umpea täältä Lappiin.

—Eikä kuin yhä pahenee vain! vahvisti toinen.

Kuski raapi korvallistaan.

–Läpi Suomen ... helkkari...

–Parasta taitaa olla, kun käännytte takaisin tai odotatte täällä kesään ... kesä kuitenkin tulee, ennen kuin on kaikki kujat luotu, jos ne luotaisiinkin...

–Ei sovi kääntyä eikä odottaa! Nyt juuri täytyy meidän päästä!

–Ka, pääseehän siitä ... tasainen on taival... eivät kivet kolaja ... ei muuta kuin vähän upottaa...

–Vai läpi Suomen! jahkaili kuski. Yhtä umpea Lappiin asti ... eikä kuin yhä pahenee... Saamari sentään!

–Onko teillä sitten määrä minne joutua, vai mitä varten se oikein on lähtenyt?

–Annahan kätesi, hyvä mies, että pääsen pystyyn!—Kas niin, vetäiskää samalla maantielle! Vot! Hyvä on! Puhhuh!—Määräkö? Vieläkö? Ylpeillessään se vain lähti ... Suomen herrat aina kehuvat hevosiaan ja rekiään. Tämä kun on aina elänyt siinä luulossa, että hänellä on ne pelit paremmat kuin missään muualla, niin suuttui ja lähti näyttämään omiaan.—»Kyllä minä opetan kehumaan!» sanoi.—»Näytetään tsuhnoille!» sanoi. Ja nyt kun kuuli lunta tulleen...

–Sitä tuli jo vähän liiaksikin!

–Eihän niillä näillä, tietäähän sen, täällä mihinkään pääse, uppoavat joka askelella...

–Ei toki tavallisinakaan talvina, saati tämmöisenä.

–Sitähän sanoin... Emme pääse Suomessa näillä hevosilla ja tällä reellä, sanoin. »Pääsemän pitää!» ärjäisi, ja lähteä täytyi, ei auttanut. Nyt se sen näkee, mutta ei anna arvo kääntyä.

–Antaakohan tuon arvo sitten tuossa istua?

Herra huusi jotakin kuskilleen, ja tämä tulkitsi sitten sen meille.

–Se vain minulla teitä ärjyttäisi ja pelotuttaisi. Jos sydäntyy oikein, niin ei lähde siitä koko talvena ... siihen ruokansakin kannattaa ... teiltä tien tukkeaa. Mutta jos olisitte nöyriksi, rukoilisitte polvillanne: »Hyvä herra, lähde armossa pois, anna meille tien aukaiseminen anteeksi, emme koskaan enää, korkea pajari, sinulta tietä tukkea», niin sitten hänestä pääsisitte ... niin täytyy minun tehdä, kun mitä tahdon saada aikaan.

–Ei me häntä hännystelemään, kun emme tiedä pahaakaan tehneemme ... olkoon siinä tai menköön mihin tahtoo ... yhdentekevä meille on...

–Mutta on teissäkin syytä, kun olette antaneet tien umpeen mennä! Onko tämä laitaa? Viikko siitä, kun lumen satoi, eikä ainoatakaan lapiollista luotu! kiivastui kuski taas.

–Ei ole tämä pyry meidän nostamamme ... sieltäpä se teidän ilmoilta pilvi nousi, eikö ollekin oma in noitainne nostama? Mutta kun hyväksi herjennette, niin saatammehan auttaa ylös ... pakkoa ei ole!

–Se panee pakon!

–Ei ole rekennekään leveys asetuksien mukainen. Tuommoisella tien täyteisellä ei saa Suomessa kulkea. Täällä täytyy antaa puoli tietä toisillekin, se on asetus.

–Älkää olko tyhmiä ... ettekö näe, miten se silmiään mulkoilee ... siitä vielä paha seuraa, jos niskoittelette ... minä tiedän nämä Pietarin herrat; olen heitä siksi paljon palvellut. Viis' ne teidän asetuksistanne! Eivät ne rekiään teidän tähtenne kavenna, vaan panevat teidät teitä levittämään. Tehkää, veikkoset, niinkuin se käskää, en neuvoisi, jos en tietäisi ... teidän parastanne tarkoitan ... tulkaa Inkeriin, niin näette!

Ukot epäröivät.

–Jos suuttuu ja minkä vielä tekee? Pitäisikö auttaa ja ruveta lapiomaan...?

Mutta se vanha mies, joka koko ajan oli kuskin kanssa puhunut, melkein kiivastui:

–Ei ensinkään! Käy yhden käskyjä tottelemaan, saat heitä kymmenen niskaasi! Aukaise tie tälle, saat kaikille aukaista, ikäsi lapioidesssi tiepuolella seistä. Ja mikä on päästäkseen, kun oikeilla peleillä kulkenee! Päästäänpähan meidän hevosilla ja reillä, ja kun ei niillä päästä, kuljetaan suksilla. Olkoon aloillaan!

–Olkoon sitten aloillaan!

Miehet selvisivät jo sauvaansa lumeen ja aikovat lähteä.

Mutta nyt tuli herralle hätä, kuului puhuvan jotakin kuskillen ja ääni kuului ystävällisemmältä.

–Älkäähän menkö! huusi kuski. Herra sanoo, että saatte armon lapioimisesta, kun vain autatte... Ei, ei, älkäähän menkö, ka, ei kuin pyytämällä pyytää...

–No, se on oikeata puhetta! Kun olisitte alun pitäen näin siivosti haastaneet, ei olisi väitöstä tullutkaan ... autetaanhan me ... pojat hoi!

Eikä se ollut kuin keikaus vain, kun hevoset oli hyppyytetty tielle ja reki nostettu kohdalleen. Kiireessä oli se tosin tullut käännetyksi jäljelleen päin, mutta sitä ei herra näyttänyt huomaavan.

Miesten esityksestä vedettiin nyt kuomu ja herra sen sisässä lähimpään taloon, sillä maantiellä olisi ollut mahdoton valjastaa.

Mutta kun alettiin talon pihalla valjaita tarkastaa, niin huomattiinkin niiden olevan niin epäkunnossa, ettei ollut ajattelemistakaan niiden kanssa taipalelle lähteä. Ei ollut muita ehyitä ajokaluja kuin suitset ja riimut ja ruoska.

Kuski haasteli jotakin herransa kanssa, osoitteli rikkinäisiä valjaita, rekeä ja hevosia, ja pyysi viimein saada pienemmän reen talosta lainaksi ... tämän omansa hän jättää sijaan.

Saatiinhan reki, antoihan isäntä toki, veti esiin parhaan kirkkorekensä ... »Herra on hyvä ja istuu siihen ... kyllä siihen mahtuu vaikka pitkälle.»

Herran tyynyt ja nahkaset siirrettiin isännän rekeen, ja sitten hänet itse siihen mukavaan asentoon pitkälle sijoitettiin. Ei hän mitään virkkanut, mutta ei äijän äkäiseltäkään näyttänyt. Reen eteen valjastettiin se hänen hevosistaan pienin, joka nyt lähemmin katsoen huomattiin olevan suomalaista rotua, vaikkemme sitä outojen valjaiden alta olleet äsken semmoiseksi tunteneet. Konkarit sidottiin marhaminnasta reen perään. Aisoihin ja länkiin ja luokkiin kiinnitti kuski omat kulkusensa, ettei heidän toki luultaisi kokonaan Suomen kyydillä ajavan, niinkuin sanoi.

Rinnusta kiinni vetäessään puhui kuski hevosen kaulan alitse isännän korvaan, joka häntä auttoi:

–Älkää olko tietääksennekään, mutta minä käännytänkin sen tästä takaisin ... ei se sitä huomaakaan, sama sille, minne ajetaan, kunhan ajetaan ... luulee läpi Suomen ajaneensa, kun kotona ollaan, ja antaa hyvät juomarahat, kun näin pian päästiin ... näkyy jo saaneen tarpeensa Suomen teistä ... saatte olla huoletta, ettei enää tule takaisin...

Mutta ohjiin tarttuessaan ja kuskipukille hypätessään huusi hän meille kuin viran puolesta:

–Pois tieltä, kollot! Herra käskää sanoa, että kun hän ensi talvena tulee, kuulette siitä jo edeltäpäin, saatte jo viikkoja ennen luoda tien kahta syitä leveäksi ja itse seistä kahden puolen hatuttomin päin kunniaa tekemässä! Hyvästi, tsuhnat!

–Onnea matkalle! huusimme kaikki yhteen ääneen heidän jälkeensä. Käykää vain vastakin talossa! Parhaina vieraina teitä pidämme, kun taidolla tulette ja maassa maan tavalla kuljette!

1899.

NIEMEN ÄIJÄ

Hän oli omituinen ukko ja erosi suuresti vanhan paroonin muista alustalaisista. Hän oli pienikasvuinen, tihrusilmäinen, vähän väärsääri, juureva, harvapuheinen ja hidas eikä yleensä erittäin rakastettava. Paroonin muiden alustalaisten kanssa ei hän koskaan seurustellut eikä nauttinut heidän suosiotaan.

Mutta vanha parooni piti hänestä ja suosi häntä ilmeisesti. Hän oli antanut ukolle asumapaikaksi erään niemen samasta järvestä, jonka rannalla hovin kartanokin oli, ja siitä sanottiin ukkoa Niemen äijäksi.

Siihen hän oli tupasensa rakentanut, ja sekin oli erilaisempi kaikkia muita tupia paroonin aluskunnassa.

Parooni, joka oli harvinaisuuksien keräilijä ja kokeili kaikenlaisilla, soudatti itsensä usein vieraineen ukon niemeen tätäkin »harvinaisuutta» heille näyttääkseen. Kaiken maailman korkeat herrat saivat silloin nähdä, mitä eivät olleet koskaan ennen nähneet. Saivat nähdä sisäänlämpiävän pirtin, joka oli samalla sauna ja riihi ja joka kuitenkin oli niin puhdas ja soma, etteivät osanneet kyllin kiitellä. He tulivat melkein liikutetuiksi ukon luona istuessaan ja hänen tyyntä ja älykästä puhettaan kuunnellessaan ja haikailivat aina lähtiessään sitä, etteivät saaneet sinne iäkseen jäädä ja elää muusta maailmasta erillään tässä yksinkertaisessa majassa. Ukon kaikki kapineet ja työkalut, niinkuin puukupit, astiat, kirveet, mutta erittäinkin tuohesta tehdyt kopsat, virsut ja kontit, jotka kaikki olivat hänen omia tekemiään, olivat heistä aivan erinomaisia. Kaikkia niitä näytteli parooni kehuen, melkein niinkuin olisivat ne olleet *hänen* tekemiään, ja lisäsi aina ylpeillen, että siinä on ainoa ihminen koko hänen laajalla alueellaan, joka tulee omillaan toimeen, joka ei koskaan mitään pyydä ja jolle ei koskaan ole tarvinnut mitään apua antaa. Ja hän rakasti sen johdosta päätellä ja selitellä, että kun joku alunpitäen on saanut oikein luottaa omaan itseensä ja kun hänelle yhä edelleenkin oikeus ja tilaisuus siihen annetaan—niinkuin hän on tälle äijälle antanut—on semmoisesta tilanhaltijalle paljon suurempi hyöty kuin kymmenestä muusta, jotka kyllä ehkä suuremman veron maksavat, mutta joita täytyy vähän väliä tilan puolesta auttaa ja holhota. Se oli paroonin mielihjelma tämä, jota hän oli koettanut toteuttaa muidenkin suhteen, vaikkei menestys vielä ollut toiveita vastannut, ne kun kaikki muut, paitsi tämä ainoa äijä, olivat tottuneet kaikissa puutteissaan häneen ja aina vain häneen turvaamaan. Sentähden sanoi hän tämän yhden vanhan ukon tuottavan itselleen suurempaa iloa kuin kaikki muut sadat alustalaiset yhteensä.

Lähtiessään ukon luota näytteli parooni vielä vierailleen ukon »vaakunaakin». Se oli karhun kuva, joka oli puuhun leikattuna naulattu oven päälle ja joka seisoi kahdella jalalla viiritangonkin päässä tuvan katolla.

—Hän kuvittelee olevansa hiukan niinkuin aatelia ... vaakuna aivan niinkuin minulla itselläniikin porttini päällä ... en ole tahtonut sitä viatonta iloa häneltä kieltää, varsinkin kun ukolla on tavallaan oikeus karhun kuvan käyttämiseen tämän tupansa katolla. Tällä samalla sijalla, missä pirtti on, oli ennenmuinoin karhun pesä. Hän tappoi karhun ja pyysi itse saada tehdä havumajan siihen, kunnes saisi tupansa valmiiksi. Sen jälkeen eivät ole kontiot hovin karjaa repineet, ja palkinnoksi siitä annoin minä hänelle tämän niemen, joka ennen oli ollut osa metsästyspuistoani ja johon en sen vuoksi ole torppareita ottanut. Pientä riistaveroa vastaan—eikä niin aivan pientäkään, sillä ukko pitää melkein läpi vuoden meidät linnussa ja kalassa—on hänellä oikeus täällä kaskia hakata, mutta kukaan muu ei saa täältä puutakaan kaataa. Toiset aluskuntalaiset siitä nurisevat ja ovat suutuksissaan varsinkin siitä, etteivät saa tällä niemellä kalastaa eivätkä metsästää. Tässä on mainio kalavesi ja hyvä teerimetsä talvella. Joskus koettavat he ukolta salaa täällä pyydystellä. Mutta silloin nousee äijä villiin ja tulla köpittää valittamaan. Minä annan aina oikeuden ukolle, sillä minä tahdon, että hänen saamiaan etuja ja oikeuksia pidetään arvossa.

Ja näin puhuttuaan lisäsi vanha parooni vierailleen:

–Ja minä toivon, että, jos kuolen ennen kuin ukko, poikani pitää tahtoani pyhänä ja antaa ukon elää koskemattomassa pesässä kuolinpäiväänsä saakka.

* * * * *

Vanha parooni kuoli ennenkuin Niemen äijä, ja nuori parooni peri esi-isäinsä hovin kaikkine maineen ja alustalaisineen. Äijä suri vilpittömästi hyvää isäntäänsä ja muisteli kaihoisin mielin hänen hyvyttään.

Nuorta paroonia ei hän ollut nähnyt kuin lapsena, sillä mieheksi tultuaan oli tämä enimmän aikansa asunut ulkomailla, vaikka kyllä oli kuullut lempeäluontoiseksi mieheksi häntäkin mainittavan. Oli hovin huvivenhe joskus ohitse soutanut, mutta ei vielä milloinkaan maihin laskenut.

Sentähden ilostui ukko suuresti, kun eräänä kesäpäivänä muutamia vuosia vanhan paroonin kuoleman jälkeen näki tutun venheen lähtevän liikkeelle hovin rannasta toiselta puolen järven ja soutavan suoraan nientä kohti.

Arvaten nyt nuoren paroonin sieltä vihdoinkin tulevan isänsä vanhaa ystävää tervehtimään, riensi hän niemen nenään vastuuseen ja asettui seisomaan kivelle, jossa ennen aina oli vanhan parooninkin venhettä vastaan ottanut ja sen kokan kivien lomitse rantaan ohjannut.

Mutta ne eivät laskeneetkaan siinä kohden maihin, eivät näkyneet häntä huomaavankaan, kulkivat vain hoilaten ja nauraen ohi ja astuivat vasta niemen kainalossa lahden pohjassa maihin. Niitä oli puolikymmentä nuorta herraa venheessä. Yksi istui keskellä venhettä muita ylempänä, muut tuhdoilla alempana. Perässä olija oli sotaherraksi puettu, soutamassa oli kartanon isäntärenki ja kokassa seisoi kolme isoa koiraa, ahneesti maihin vainuten.

Koirat hyppäsivät ensiksi maihin, niin että vesi jaloissa roiskui. Sitten soutaja ja herrat. Niillä oli kaikilla pyssyt ja ne olivat nähtävästi tulleet metsästämään. Miettiessään, mitä hänen olisi tekeminen, mennäkö vastaan vaiko jäädä tupaansa odottamaan, kuuli ukko ulahduksen metsästä ja hetken kuluttua tulivat koirat avosuin jänistä edellään ajaen. Jänis turvautui tuvan suojaan ja siinä nitistivät koirat seinää vasten sen hengiltä. Ukko tunsu jäniksen elättijäniksekseen, joka oli jo monta vuotta hänen tupansa ympärillä asustanut. Samassa tulivat herratkin metsästä juosten. Niistä ei ollut yksikään vanhan paroonin näköinen ... ei se toki vanhan paroonin poika tuolla tavalla taloon tulisikaan ... mitä lienevätkään muita herroja... Ja ukko oli vähän närkästynyt, kun kysyä kivahti:

–Kenen luvalla te täällä koirillanne minun elättejäni revitätte?

–Kenen luvallako? toisti eräs herroista hiukan ihmeissään. Eikö tämä ole kartanon maata? Mutta kuka *sinä* olet, ja kenen luvalla *sinä* olet täällä?

–Minä olen se Niemen äijä, ja luvan täällä olemiseen antoi minulle vanha parooni ....

–Minä olen kartanon uusi vouti.

–En tuntenut, kun en ole ennen nähnyt.

–Nyt hänet tunnet!

–Se on se vanha höperö, jota vanha parooni aikoinaan suosi niin, että hän näyttää menettäneen kaiken kunnioituksensa—selitti se sotapukuun puettu herra, joka oli istunut venheen perässä.—Se on yksi hänen »harvinaisuuksiaan.»

–Joka meidän siis on lupa realiseerata niinkuin kaikki ukko vainaan muutkin kokoelmat.

Herrat nauroivat vouden sukkeluudelle; ja kun koirat samassa saivat uuden jäniksen ajaakseen, riensivät herrat haukkua kohti.

Ukko jäi seisomaan tupansa ovelle. Hän kuuli pauketta ja huutoja ja kaadettujen jänisten rääkynää ja koirain tappelua saaliista. Ja hän ajatteli niitä aikoja, jolloin vanha parooni itse oli istunut hänen vieraanaan ja kiitellyt hänen pirttiään ja kehunut vierailleen hänen kapineitaan. Ajatteli sitäkin, miten hän nyt veronsa maksaa, kun herrat itse ottavat kaikki, mitä oli otettavissa. Ajat olivat hänen mielestään melkoisesti muuttuneet.

Vihdoin lakkasi laukominen metsässä, ja herrat ja koirat tulivat takaisin tuvalle. Lupaa kysymättä ja häntä itseään huomaamattakaan kantoivat he pirtistä ulos pöydät ja penkit ja asettuivat pihamaalle eväitään syömään ja juomiaan nauttimaan.

–Olkoot, tottapahan menevät, kun aikansa elämöivät, ajatteli ukko ja istahti loitommalle.

–Kahdeksan jänistä kahdessa tunnissa! puhuivat herrat. Tulos ei ole huono. Meidän on tultava tänne joka vuosi. Mutta on se vähän vanhanaikainen tämä metsästyspaviljonki!

–Se on revittävä ja sijaan rakennettava uusi, sanoi vouti mahtavasti. En ole joutanut tästä asiasta enemmin huolta pitämään.

Ukko ei malttanut enää olla vaiti.

–Tätä *ei* revitä, sanoi hän astuen esiin.

–Sinäkö sen kiellät?

–En minä, vaan vanha parooni. Tämä tupa on oma rakentamani, ja minulla on lupa sen päälle, että saan siinä asua kuolinpäivääni.

–Minä teen tällä maalla mitä tahdon. Ettet kuitenkaan tulisi mitään kärsimään, annan sinulle luvan asua uudessa paviljongissa ... ja se on jo enemmän kuin ansaitset. Jos et siihen tyydy, saat mennä tiehesi.

–En tyydy! Enkä mene tiehenikään.

–Häädämmekö hänet heti? kysyi se sotilaspukuun puettu mies.—Pontus!

Yksi herrain suurista koirista kohotti jo päätään ja murahti.

–Antakaa hänen olla! sanoi vouti. Ukko on houkko.—Sääli, ettette sallinut ... se olisi mennyt yhdessä käden käänteessä.

Hän oli sytyttänyt sikarinsa, pistänyt kädet taskuunsa ja oikaisi jalkojaan mukavaan asentoon pöydän alle. Silloin sattui hänen silmänsä karhun kuvaan tuuliviirissä.

–Mitäs tuo on? Ja tuo toinen oven päällä?

–Se on hänen »vaakunansa», selitti isäntärenki. Hän kuvailee olevansa aatelinen.

–Oliko hänellä siihenkin paroonin lupa?

–Vanha parooni oli leikkisä mies...

–Siitä ainakin sallinette minun tehdä lopun samassa. Vai tahdotteko itse?—ja sotapukuinen herra ojensi pyssynsä voudille.

–Olkaa vain hyvä! sanoi tämä.

Sotapukuinen herra tähtäsi ja laukaisi alas karhun kuvan viirin nenästä. Toinen laukaus lohkaisi saman kuvan oven päältä.

–Kaksi karhua ja kahdeksan jänistä! Pankaa, isäntärenki, nämäkin jahtilaukkuun!

Herroista oli se niin hauskaa ja sukkelaa, että he sille nauraa hohottivat.

Ja kun heidän huomionsa kerran oli kiintynyt ukon tupaan, niin ryhtyivät he sitä lähemmin tarkastamaan. He vetivät esiin tuohesta tehdyt kontit, virsut ja kaikki muut ukon tekemät omituiset kapineet ... mokomia hullunkurisuuksia he eivät olleet ennen nähneet. Koko tuparakennus oli heistä sekä ulkoa että varsinkin sisästä mustine seinineen ja nokisine kattoineen kauhean ruma ja typerä.

–Mitäs herrat sitä moittii, kun se kerran minulle kelpaa, uskalsi ukko muistuttaa.

Herrat eivät olleet häntä kuulevinaankaan.

–On se nyt häpeä, että tällainen musta kummitus on tässä kartanon kauneimmalla niemellä itse hovia vastapäätä ... ajatelkaa, minkä mainion vaikutuksen tekisi tässä uudenaikainen metsästyshuvila ampumaparvekkeineen ja tähystystorneineen...

–Mutta sehän on jo päätetty, kuulittehan, että tämä on jo tuomittu revittäväksi!—sanoi vouti hiukan närkästyneenä siitä, että hänen ehkä luultiin tätä tällamoista suosivan.—Isäntärenki, jo huomenna on tämä harakanpesä purettava!

* * * * *

Siitä tuli kuitenkin kartanon voudille enemmän puuhaa ja ikävyyksiä kuin hän oli aavistanutkaan. Renkien täytyi tulla ilmoittamaan, ettei Niemen äijä lähtenytäkään tuvastaan ilman laillista häätöä.

–Hankkikaamme laillinen häätö heti paikalla!

–Käräjät alkavat vasta syksyllä.

–Pyydämme välikäräjiä!

Vouti sai aikaan välikäräjät, mutta kun ukko näytti toteen, että hänellä oli vanhan paroonin lupa asua tuvassaan kuolinpäiväänsä, kumottiin kanne kihlakunnanoikeudessa. Vouti valitti hoviin, mutta hovi vahvisti kihlakunnanoikeuden päätöksen. Vasta senaatti tuomitsi tuvan revittäväksi, koska sen asujalla ei muka ollut näytettävänä kirjallista kontrahtia.

Vouti lähetti renkinsä vielä kerran häätämään Niemen äijää, mutta nämä tulivat vielä kerran takaisin sen sanan kanssa, että ukko ei ole tietävinäänkään. Vanhan paroonin sanaa ei voi muka peruuttaa kukaan muu kuin parooni itse, mutta kun parooni on kuollut... Pitääkö heidän käyttää väkivaltaa?

–Ottakaa pois ovet ja ikkunat!

Mutta seuraavana päivänä tultiin ilmoittamaan, että ukko on kiivennyt uunille ja nukkuu siellä turkki korvissa eikä ole niinä miehinäänkään.

–Repikää katto, ja jos se ei auta, purkakaa seinät!

Rengit tekivät työtä käskettyä, mutta kun he aamulla tulivat tekonsa vaikutusta tarkastamaan, kömpi ukko ulos uunistaan ja kehui olleen vähän liiaksikin lämpimän.

–Onko meidän revittävä uunikin?

Vouti käski kiukuissaan repiä uuninkin.

Ja uuni revittiin ja ukon täytyi viimeinkin taipua. Hän kokosi tavaransa ja lähti.

Mutta kauaksi ei hän mennyt.

–Tupani saitte hävitetyksi, mutta nientäni ette saane, sanoi hän.

Ja ihmeekseen näkivät kartanon rengit äijän alkavan kantaa kapineitaan suuren kuusen alle, joka oli tuvan takana. Hän teki siihen tulen ja hakkasi havuja vuoteekseen.

–Siihenkö aiot jäädä?

–Olen minä ollut tässä yötä ennenkin ... tämä on sen vanhan karhun pesä, jonka kaadoin kartanon karjaa hävittämästä. Siirryin tästä silloin tupaani ja nyt olen siirtynyt tuvastani tähän. Vuoroin vieraissa käydään. Viekö terveisiä kartanon herroille, että karhu on taas pesässään eikä lähde ampumatta.

Isäntärenki kertoi voudille, että nyt oli ukko viimeinkin häädetty tuvastaan, mutta ukon terveisiä hän ei vienyt perille.

Vouti huokasi helpotuksesta, että tämä ikävä juttu vihdoinkin oli päättynyt, sillä vanhan Niemen äijän häätäminen oli jo alkanut herättää kiusallista huomiota ei ainoastaan omalla paikkakunnalla, vaan myöskin ulkopitäjissä. Yleinen mielipide oli, muutamien suurimpien kartanojen vouteja lukuunottamatta, joilla oli itselläänkin rettelöitä alustalaistensa kanssa, Niemen äijän puolella.

Uuden metsästyshuvilan rakentamisesta revityn tuvan paikalle ei kuulunut mitään. Kartano tarvitsi nähtävästi rahansa tähdellisempiinkin tarkoituksiin, ja niin unohtui vähitellen koko asia ja Niemen äijä kanssa.

Mutta jo seuraavana aamuna häätämisensä jälkeen rupesi äijä rähjä uudelleen tupaansa rakentamaan. Kivijalka kun oli jäänyt kiireessä särkemättä, ei siinä suurta vaivaa ollutkaan. Kaikki vanhat hirret sovitteli hän entisiin salvaimiinsa ja pani uusia sekaan, missä vanhat olivat lahonneet. Suurin osa kattotuohistakin vielä kelpasi. Tupa tuli ihan entisensä näköinen, eikä eroa muuta, kuin että ikkunat olivat vähän suuremmat ja uuni ulos lämpiävä.

Kukaan ei häntä häirinnyt, sillä vaikka kartanon rengeille olikin annettu käsky vanhan pirtin purkamiseen, ei heille oltu annettu kieltoa uuden rakentamisesta. Voutikin siirtyi pois, ja uusi tuli sijaan.

Saatuaan tupansa kattopäälle kantoi ukko sinne kapineensa kuusen alta, pystyttipä vielä sen harjalle viiritankonsakin siihen kiinnitettyine karhun kuvineen.

1899.

KORPELAN UKOT

Korpela oli Peltolan suuren kartanon syrjätila ja oli aikoinaan perustettu sinne karjataloksi, jonne hovin lehmät joka vuosi lähetettiin kesälaitumelle. Laitumen parantamiseksi viljeltiin Korpelassa kaskeakin. Ensi alussa täytyi sitä ylläpitää hovista käsin ja sieltä tuoda kaikki tarpeet. Mutta vähitellen kasvoi siitä erityinen talo, joka tuli omillaan toimeen, ja kun se joutui vakaantuneeseen viljelykseen, alkoi se kyetä päätilalle veroa maksamaan. Lopulta kiinnitti se Peltolan paroonien huomiota siihen määrin puoleensa, että he päättivät asettaa sinne vakinaisen maanviljelyskoulussa käyneen pehtorin eikä tyytyä tavalliseen isäntärenkiin.

Korpela oli kuitenkin vielä siksi kaukana muusta maailmasta ja niin yksinään siellä synkkien metsien ja autioiden soiden takana, etteivät voudit kauankaan tahtoneet siellä viihtyä. Niitä täytyi sentähden tuon tuostakin muutella, joka ei tietysti ollut isäntäin uusille viljelyspuuhille eduksi. Korpela siitä vähemmin kärsi, sillä viljelysolot olivat siellä sillä kannalla, että ne niin sanoakseni kehittyivät itsestään niin paljon kuin kehittyä taisivat—soilta ja kallioilta.

Vuosikausia oli Korpela nyt taaskin ollut ilman varsinaista pehtoria, kun parooni vihdoinkin päätti lähettää sinne uuden hoitajan. Se kyllä vaati vähän korkeanlaisen palkan, mutta lupasi siitä hyvistä pitää sitä parempaa komentoa. Hän oli ennenkin ollut suurten herrain syrjätiloilla voutina ja sanoi hyvin tietävänsä, miten niitä oli viljeltävä.

Korpelasta, jonne jo sinnekin oli saapunut tieto uuden pehtorin tulosta, lähetettiin vaunut vastaan ja kuskit ja tien neuvojat. Päivän pari kesti matka, ja karuja olivat kankaat ja veteliä suot kahden puolen tietä ja ikäviä taipaleet. Tie oli kyllä kova ja kivetön, mutta mutkikas ja mäkinen.

Perillä oli piha puhdas ja raput ja porstuat siivotut, niinkuin Korpelassa ainakin oli tapana ne pitää, saati sitten, kun tuli niin suuria vieraita. Jo veräjällä seiso iäntärenki vastassa ja vei vastatulleen tupaan, jonne koko aluskunta oli kutsuttu häntä kohtaamaan.

Utelia i n silmi n katseli kansa siinä uutta käskijäänsä ja hörökorvin kuunteli, mitä olisi sanottavana ja mitä terveisiä tuotavana, sillä puheliaaksi mieheksi oli pehtoria kuultu mainittavan.

Pulskapa hän olikin mies eikä sanojaankaan sammallellut, ja pian saivat ukot kuulla kunniansa.

Tiestä otti ensiksi puhuakseen, niinkuin on matkamiesten tapana tehdä. Kiitosta odottivat ukkoset kukin tieosastaan, sillä parastaan olivat panneet sitä tehdessään ja monet hiekkakuormat siihen vetäneet helteisinä kesäpäivinä, kun muut työt kiirehtivät. Mutta moitetta saivat.

—Tie, jota tänne tulin, on liian pitkä,—sanoi ensi sanakseen. Kauan olette saaneet elää täällä valtoinenne liian pitkäin taipalien takana. Näyttää siltä, kuin olisitte tahallanne sitä koukeroittelemalla ja kaartelemalla pidentäneet. Ensi töiksenne panen teidät tätä tietä oikomaan ja lyhentämään. Parooninkin tahto on, että tämä Korpelan rajakulma on saatettava suorempaan yhteyteen Peltolan rintamaitten kanssa.

Kun eivät ukot siihen mitään virkkaneet, jatkoi pehtori:

—Peltolan mailla ei ole, niinkuin sen tiedätte, mäk iä eikä notkoja, vaan on kaikki tasaista ja kaunista maisemaa, ja sentähden tahdon minä, että mäet täälläkin tasoitetaan ja notkot nostetaan. Tämä on yhtä maata emätalon kanssa, ja maidenkin tulee siis olla yhtäläiset.

—Mäet ja notkot...—jupisivat ukot korvallis iaan koskettaen, mutta eivät ehtineet sen edemmä, kun pehtori, kääntyen lampuotien ja torpparien puoleen, puhui heille näin:

—Jo kauan on kuulunut valituksia siitä, että te elätte täällä kuin perintötiloillanne ja viljelette maitanne kuin omianne. Mutta teidän tulee muistaa, että tämä talo kaikkine kiinteimineen ja irtaimineen, kaikkine kuivineen ja märkineen on emätaloon erottamattomasti yhdistetty ja että teidän sentähden tulee rakastaa pääpaikan äärettömiä aloja yhtä lämpimästi kuin tämän syrjätilan pellontilkareita—jota valitettavasti ette tähän saakka ole tehneet. Tehdäkseni sen teille mahdolliseksi ja istuttaakseni teihin oikeata käsitystä asemastanne aion minä ottaa kontrahtinne tarkastuksen alaiseksi ja poistaa niistä kaikki ne kohdat, jotka ovat ristiriidassa emätalon etujen ja sen arvon kanssa.

Käski hän nyt tallirengin ja työvoutien ja muonamiesten astua esiin ja kysyi heiltä kultakin heidän nimeään.

Tallirenki, joka samalla toimitti kuskin virkaa ja oli tottunut herroja haastattelemaan, uskalsi nyt ensimmäiseksi avata suunsa ja sanoa talon puolesta pehtorin tervetulleeksi uuteen toimeensa, lausuen samalla sen toivomuksen, ettei herra, hänen rattaillaan istuessaan, aivan liiaksi talon hevosia rasittaisi, vaan että hän, opittuaan täkäläisiä teitä ja taipalia oikein tuntemaan, suvaitsisi ajaa maassa maan tavalla, kesällä kiviä ja kantoja vältellen ja talvella syviä kinoksia.

Mutta siihen vastata kivahti pehtori, että hän ajaa niinkuin on aina tottunut ajamaan, ja että ne hänen tietensä ovat vain kuskit ja tallirengit, jotka tahtovat uskotella, että täällä on toisella tavoin ajettava kuin emätilan teillä. Siitä luulosta tahtoi hän tehdä pikaisen lopun.

Sen sanottuaan käänsi hän nolatulle kuskille selkänsä ja kävi puhuttelevaan muita palvelijoitaan, sanoen heille kullekin mieleen pantavan sanan.

–Sinulla on jalassasi kumman näköiset kengät, sanoi hän muutamalle. Miksi noita sanotaan? Vai pieksuiksi. Tästä lähtien tulee sinun hankkia itsellesi oikeat saappaat, semmoiset, joita emätalon rengitkin käyttävät.

–Sinun tulee teetättää itsellesi paljon leveämmät housut, niinkuin on muualla maailmassa tapana, neuvoi hän toista, jolla oli kapeat housut, jommoisia Korpelassa oli ammoisista ajoin käytetty.

–Tuo paitasi on aivan liian valkoinen, sanoi hän sitten kolmatta puhutellen. Sano muijallesi, että musikalle semmoiselle kuin sinulle sopii paremmin punainen paita, joka on siistimpikin kuin valkoinen ... ja jos tahdot tehdä minulle mieliksi, niin nosta se housujen päälle.

–Kaikille teille tahtoisin vielä yhteisesti huomauttaa, virkkoi hän taas kaikkien puoleen kääntyen, että emätalon alustalaiset ovat kaikki parrakkaita miehiä ja että minulle olisi mieluista nähdä, jos yhdennäköisyyden saavuttamiseksi parrat täälläkin saisivat rauhassa rehoittaa.

Olivat saaneet muutamat naisetkin tulla saapuville. Kääntyen karsinaan kätkeytyneiden kyläviestien viejään puoleen sanoi hän antavansa heillekin arvonsa, koska heitäkin talossa tarvitaan; jos maltillisesti ja järkevästi toimensa täyttävät, on hän oleva heidän ystävänsä, mutta jos valejuoruja talosta toiseen juoksuttavat ja varsinkin puhuvat pahaa hänestä ja hänen toimistaan, niin uhkasi hän heidän kielensä kahlehtia ja suunsa umpilukkoon sulkea.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.